

NSK

Nacionalni svet za kulturo
Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije
14. januarja 2014

Mnenja glasbenih ustvarjalcev
1. del

**PREGLED STANJA
NA KULTURNEM TRGU V RS**

Ljubljana, 8. januarja 2014

PERO LOVŠIN, avtor/izvajalec, Ljubljana
Glasbena smer: popularna glasba

V simboličnem smislu je najbolj slikovita primerjava nas glasbenikov s slovenskimi gozdarji, saj se mi zdita tako gozd kot jezik naravni bogastvi, brez katerih si ne znam Slovenije zamišljati.

A si jo bo najbrž treba. Tako kot smo najlepše slovenske gozdove podarili tujcem, da jih zdaj lahko sistematično ropajo, smo nekaj zelo podobnega naredili z našimi radijskimi frekvencami in Uradom za intelektualno lastnino.

V prvem primeru gre za čisti film noir, v drugem pa za bolj prefinjeno globalizacijsko srhljivko. Rezultat na koncu je zelo podoben – svojo usodo podarjamo tujcem.

Naša največja napaka je, da smo ves čas navijali za Indijance, v stvarnosti pa zmagujejo kavboji. Mislim, da je zadnji čas, da slovenski glasbeni ustvarjalec preneha z idealiziranjem tomahavka, loka in puščic – in vzame v roke glasen mikrofona.

Pero Lovšin

MILKO LAZAR, skladatelj/avtor/izvajalec, Ljubljana

Glasbena smer: resna glasba, jazz

V zadnjih letih smo priča izjemnemu upadu državne in medijske podpore slovenski umetniški glasbeni ustvarjalnosti, tako na področju t.i. resnograjskih zvrsti, kot tudi na področju novega jazz.

Obstoj mladih ustvarjalcev in ustvarjalcev srednje generacije na področju resne glasbe in jazz je, mogoče najbolj do sedaj, resno ogrožen.

Razumljivo je, da naše štiri nacionalne glasbene ustanove (SNG Opera Ljubljana, SNG Opera Maribor, Slovenska filharmonija in sestavi v okviru RTV Slovenija) potrebujejo veliko sredstev za svoje delovanje (približno tri četrtine vseh sredstev namenjenih glasbeni umetnosti), a kljub temu ostane še zajeten kos sredstev, ki se na poti do ustvarjalcev, torej nosilcev glasbene umetnosti, nedopustno porazgubijo.

Zaradi vsesplošne krize je umetniška glasba ogrožena tudi v drugih evropskih državah, a te države (Avstrija, Nemčija, Francija ipd.) se z jasnimi programi in cilji uspešno spopadajo s to problematiko. Slovenija takšnega jasnega programa in ciljev žal nima.

Rezultati nespopadanja s to problematiko se vidijo v:

- drastičnem upadanju naročil novih slovenskih del na področju resne glasbe; simfoničnih (posamezni skladatelj je v simfoničnih programih zastopan vsakih pet do deset let) in komornih (posamezni skladatelj dobi največ eno naročilo za krajšo skladbo na leto)
- drastičnem upadanju arhiviranja in izdajanja slovenske umetniške glasbe na nosilcih zvoka
- upadanju prisotnosti v programih, sicer številnih koncertnih ciklov in festivalov, kjer je slovenska umetniška glasba zastopana v sramotno majhnem odstotku.

Jazzovski glasbeniki so zaradi pomanjkanja tej glasbi primernih prostorov (jazz klubov in podobno) prisiljeni svojo glasbo izvajati pod nemogočimi pogoji v različnih gostinskih lokalih, za sramotno majhne honorarje.

Za primerjavo je nujno omeniti podatek, da npr. ena predstava gostujočega Bolšoj Teatra pri nas stane tudi do 800.000 EUR, medtem ko je CELOTNA vsota projektne razpisa Ministrstva za kulturo za leto 2013 namenjena VSEM glasbenim zvrstem in področjem (nove skladbe, koncerti, nosilci zvoka itd.) le 150.000 EUR.

Tuj gostujoči dirigent za izvedbo orkestralne skladbe slovenskega skladatelja, za katero je skladatelj prejel honorar do največ 4000 EUR bruto, dobi od 10.000 EUR do 20.000 EUR neto honorarja. Ob tem je potrebno poudariti, da Slovenija premore dovolj kakovostnih dirigentov, ki bi v večini primerov skladbe domačih avtorjev, tako kot nekoč npr. Samo Hubad, Ivo Petrič itd., izvedli celo bolje, bolj poglobljeno in najbrž tudi ceneje kot gostujoči umetniki.

Napočil je čas, da se stvari na tem do sedaj zapostavljenem področju nemudoma uredijo. Pričeti se moramo zavedati lastnih potencialov za doseganje glasbenih presežkov, kvalitetne in številčne potencialne domače publike, ki slovensko ustvarjalnost vedno bolj išče in potrebuje, nujnosti

podpore domačim ustvarjalnim umetnikom – in v končni fazi tudi velikim potencialom trženja domače ustvarjalnosti pri nas, v EU in po svetu.

Nujno bi bilo potrebno izvesti sledeče korake:

– ustanoviti posebno komisijo, sestavljeno iz aktivnih domačih ustvarjalcev na področju resne glasbe in jazza ter predstavnikov glasbene stroke, ki bi ustvarila jasen sistemski program, z jasnimi cilji za zaščito, stimulacijo in večjo podporo domači umetniški glasbeni ustvarjalnosti, in ki bi izvedla natančno analizo (do sedaj takšne še ni bilo) nesmotrne porabe vseh razpoložljivih sredstev, namenjenih domači glasbeni ustvarjalnosti, ter postavila podlago za temeljito prerazporeditev sredstev v prid ustvarjalcem umetniških glasbenih vsebin znotraj razpoložljivih proračunov;

– vključiti predstavnika umetniških glasbenih zvrsti v NSK (Nacionalni svet za kulturo);

– ustanoviti Center za sodobno slovensko glasbo, saj le ta v večini primerov (ne glede na žanr) nima možnosti delovanja v obstoječih medijih glasbenih institucijah;

– stimulirati in realizirati nove programe, namenjene slovenski umetniški glasbi znotraj Uredništva za resno glasbo in balet, Uredništva mladinskih oddaj in Programa ARS na RTV Slovenija.

Glasbeni umetnosti je s strani državnega financiranja namenjeno največ sredstev (okoli 45 odstotkov), a je domača glasbena ustvarjalnost kljub temu popolnoma podhranjena. Od te vsote je približno 75 odstotkov namenjeno delovanju štirih nacionalnih glasbenih ustanov. Problem je, kaj se zgodi z ostalim denarjem. V večini primerov z njim upravljajo nekompetentni »kulturniki«, ki po svojih videnjih, brez vpogleda v realno slovensko glasbeno ustvarjalnost, ustvarjajo predrage programe brez pravega kulturnega ali finančnega učinka. S prerazporeditvijo sredstev znotraj te vsote bi se s pametnim programom, usmerjenim v spodbujanje domače ustvarjalnosti lahko zagotovilo nekaj ustreznih in zelo potrebnih sredstev za domače glasbene umetnike.

Milko Lazar

MIHA GUŠTIN – GUŠTI, avtor/izvajalec, Ljubljana

Glasbena smer: popularna glasba

Pred leti je slovenski glasbeni ustvarjalec lahko napisal in posnel kvalitetno glasbeno delo in ga dal javnosti na voljo, torej na TV-je, radije, posledično tudi skozi tiskovine ipd.

Medijci in novinarji so sami od sebe iskali kvalitetne slovenske glasbene izdelke, saj so hoteli imeti dober in kvaliteten program, torej vsebino – in tako je bil krog sklenjen. V medijih je bilo, v primerjavi z letom 2014, prisotne več kvalitetne glasbe, koncerti so se vrstili in scena je obstajala. Poslušalstvo je imelo svoje idole in ustvarjalci so imeli publiko. Slovenija je znotraj mainstreama (popa, rocka ipd.) imela identiteto.

Potem je v začetku novega tisočletja na medijsko polje prišel igralec, oborožen z nemško licenco radijskega poslovanja in z zakonodajno zahtevo po mreženju radijev. Njegovemu načinu razmišljanja so pridružili tudi nekateri drugi slovenski vplivni komercialni radijski centri.

Trenutno stanje: z uvrščanjem nove kvalitetne glasbe v radijsko shemo je konec, saj tovrstne licence tega (domnevno) ne dopuščajo – zaradi »doseganja večje poslušnosti« se sukajo le že poznane uveljavljene skladbe zadnjih 30-ih let in nekaj svežih ameriško-angleških hitov, za katerimi stojijo svetovne multinacionalke (EMI, Universal, Sony, Warner ipd.).

Ni več ustrezne uredniške politike, da tisti, ki si zasluži medijski prostor, le-tega tudi dobi. Medijski prostor dobi tisti, od katerega ima radio in radijski uredniki neposredno finančno korist. Prišli smo tako daleč, da radijski uredniki diktirajo ustvarjalcem, kako je treba ustvarjati, kako postati čim bolj nemoteč in neopazen, vse to pod krinko navideznega doseganja »večje poslušnosti«.

Dodatni dokaz, da je takšna radijska politika uničevalka kulture in da je sama sebi namen, je golo dejstvo, da s strani takšnih radijev preferirane skladbe na terenu ne omogočajo koncertov, saj izvajalci, ki jih izvajajo, kljub najvišjim rotacijam v državi, sploh ne zmorejo biti koncertno aktivni, saj zanimanja za njihovo glasbo v resnici sploh ni. Iz česar sledi, da je radijska scena v popolnem neskladju s koncertno sceno in da radijska scena služi izčrpavanju financ iz blagajn avtorskih organizacij. Posledično na površju ni več novih bandov, novih izvajalcev, niti ni več novih idolov. Zdrave scene ni več – in posledično ni več lastne identitete.

Licenčni slovenski radiji prejemajo predvajalne sezname novodobnih tretjerazrednih napevov neposredno iz tujine: preko določenih agencij pa jim jih pošiljajo glavne svetovne založbe. Kar se vrti na radiih v Sloveniji, je v veliki meri predpisano iz tujine. Več vrtenja tuje glasbe pomeni še več denarja v tujino in več denarja za domače zastopnike tujih multinacionalk.

Po podatkih Združenja SAZAS in Zavoda IPF so pred petimi leti med največkrat predvajanimi zasedale prva tri mesta slovenske skladbe, danes pa je prva zavrtena slovenska skladba na šele 19. mestu, kar kaže na načrtno izrivanje slovenske glasbe in jezika iz medijske krajine – zaradi neposrednega in posrednega zaslužka, ki gre (na škodo domačih ustvarjalcev in publike) v žep največjim svetovnim založbam in domačim posrednikom (slovenske založbe in radiji), ki stojijo za širjenjem tujih cenениh šablonskih vsebin v RS.

Tudi slovenski glasbeniki imamo med tujci svoje vzornike, jasno. Prav in logično je, da se v RS vrta glasba tujih avtorjev in izvajalcev, tudi zaradi pretoka kulturnih vsebin. Ampak: naj se vrta kvalitetna in vsebinsko polna glasba. In naj se vrta evropska glasba, ne pa v veliki večini le ameriška in angleška – in to v najslabšem izboru.

Trenutno smo na poti, da glasbeni slovenski ustvarjalci postanemo tretjerazredni glasbeniki na lastnem dvorišču. Spričo tega je treba nemudoma postaviti jasne zakonske in podzakonske regulative s strani zakonodajalca (MzK idr.), in sicer tako, da mediji in njihovi lastniki v imenu »svobodnega trga« ne bodo dokončno uničili slovenskega glasbenega sveta.

Med drugim potrebujemo:

- podporo VSEH odgovornih državnih organov pri boljšem uveljavljanju avtorske in njej sorodnih pravic (protizakonita dovoljenja, kršenje upravnih postopkov, plačilna nedisciplina, negospodarno poslovanje, promocijski skladi ipd.)
- svojo izvajalsko kolektivno organizacijo, ki bo finančno in terensko skrbela za izvajalce, neodvisno od založnikov, ki živijo od uvoza tuje glasbe v RS
- dovoljenje APEK-a za lastno frekvenco z nacionalnim dosegom in z izključno slovenskim glasbenim programom, ki bi se finančno posredno napajala iz promocijskih skladov kolektivnih organizacij (SAZAS, IPF)
- vrnitev popolne legitimnosti promocijskemu skladu v okviru avtorskega Združenja SAZAS
- izdelavo celostne systemske strategije za oživitev klubske scene v RS
- operativno, piarovsko sposobno in informacijsko zanesljivo mrežo klubov, ki že obstajajo in jih Ministrstvo za kulturo ter Ministrstvo za šolstvo že financirata, da bi se koncertno dogajanje pospešilo in ponovno uveljavilo med publiko (za to so pogovori na omenjenih ministrstvih že potekali in so deloma strategije že izdelane)
- izdelavo nacionalne strategije za oživitev kvalitetne glasbene ponudbe in porast občinstva, ki pozornost namenja kvalitetnejši domači glasbi (sodelovanje med MzK in reprezentativnimi glasbeniški združenji)
- zagotovitev in uzakonitev celovitega in učinkovitega sistema s strani države, da bomo lahko dalje ustvarjali po kvaliteti in vsebini konkurenčno glasbo, brez bojzani pred tujimi glasbenimi kolegi, temveč z željo po kulturnem dopolnjevanju.

Miha Guštin – Gušti

IVO BAŠIČ, dirigent/producent, Sežana
Glasbena smer: orkestralna glasba

Vedno bolj se mi pred oči vračajo problemi, s katerimi se soočamo v zadnjih letih. Za mano je preko dvajset let konkretnega dela v godbeništvu in zelo dobro sem spoznal delovanje sorodnih društev na obeh straneh meje.

V zadnjem desetletju je čutiti neverjeten napredek naših godb, ki pa iz dneva v dan dobivajo vse manjšo podporo. Ni večje kulturne prireditve ali proslave, na katerih ne nastopa katera od naših godb. Smo morda postali samoumevni?

Zagotovo je postalo samoumevno, da v naših orkestrih igra večina mladoletnih glasbenikov, ki večji del prostega časa želijo preživeti z vrstniki in v skupnem muziciranju – ni pa upravičeno samoumevno, da ti, ki se največ razdajajo za družbo in slovensko kulturo, potem na koncu dobijo najmanj.

Koliko ur je potrebno preživeti skupaj in vadit določen program, da ga lahko na koncu predstavimo in zaigramo pred občinstvom? Pri veliki večini godb gre za navadno životarjenje iz sezone v sezono. Preživeti je treba koledarsko leto in se z bornimi občinskimi dotacijami preigrati skozi vse leto.

Ohranjanje tako visokega nivoja godbeništvu z vedno manjšimi vložki postaja nemogoče. Godbe brez sponzorskih sredstev so porinjene na sam rob preživetja. Glede na rast naše kvalitete bi bilo obvezno vsaj zadržati višino sredstev, ne pa iz leta v leto sredstva krčiti.

Kdor je v zadnjem času spremljal nastope naših godb, ki kar po vrsti v tujini posegajo po najvišjih priznanjih na mednarodnih tekmovanjih, je lahko s ponosom rekel: »To so naše godbe.« Ampak: tem godbam bi bilo nujno omogočiti ustrezne pogoje za dostojno udejstvovanje na festivalih, koncertih in tekmovanjih. Vse preveč postaja delovanje odvisno samo od tega, koliko bo vsak posameznik, član ali kapelnik pripravljen seči v žep, da bo lahko posamezna godba izvajala določen program, na kvalitativno ustrezni in konkurenčni mednarodni ravni.

Neverjetno je, koliko malo je vredno in cenjeno delo domačih in lokalnih glasbenikov. Da je lahko dirigent posamezne godbe tudi po več mesecev brez honorarja, čeprav redno in nespremenjeno opravlja svoje delo in skrbi za zasedbo ... pa vse do kvalitetnega repertoarja. Saj se človek tudi tega navadi, ampak ni prav. Ko pa se na proslavo povabi nekoga od zunaj, ta za svoj nastop prejme celoletno občinsko dotacijo za godbeno društvo. In prepričan sem, da ne čaka na izplačilo po več mesecev.

Vsaka godba si poskuša pomagati po svoje, ker nimamo ustreznega glasbenega centra ali telesa, ki bi reguliralo tovrstno dejavnost. Kljub temu so pogoji iz kraja v kraj drugačni, zato težko rečemo, če se je nekaj uredilo na določen način v nekem kraju, da to velja tudi za druge. Ni koherence, ni kohezije.

Pogoji, v katerih vadijo naše godbe, so zelo kritični. Ali so prostori premajhni, neogrevani, brez ustrezne zvočne akustike, ki je že vrsto let standardizirana povsod v Evropi. Škoda. Veliko mladih se odloča za nadaljevanje študija glasbe – ampak upravičeno se bojim, da jim ne bomo imeli kmalu kaj ponuditi.

Zaradi sistemske, zakonske in podzakonske neustrezne ureditve delovanja godb je seveda vprašljivo, kdo se bo s tem v bodoče še želel ukvarjati? Kdo bo poskrbel za kvalitetno in ustrezno glasbeno kuliso, ko jo bomo oz. boste potrebovali? Ko jo bodo potrebovale občine in razne druge državne inštitucije?

Ali bo takrat ceneje najemati druge tuje orkestre, ko bodo naši propadli?

Tudi v to ne verjamem. Vem pa in upam si zatrditi, da v Sloveniji premoremo vrhunske pihalne orkestre. Tako izkazujejo tudi konkretni in mednarodno vidni rezultati.

In čisto vsi, do zadnjega, spadajo v skupino združenj, ki so in bodo primarno v javnem interesu.

Ivo Bašič

IGOR LEONARDI, avtor/izvajalec/producent, Ljubljana

Glasbena smer: jazz, etno

Medtem ko se Francozom, Nemcem, Italijanom, Špancem in drugim "velikim" narodom kultura (ali bolje umetnost) zdi nekaj samoumevnega, v Sloveniji žal prevladuje splošno mnenje, da je to le nepotreben luksuz. Marsikdo se sicer strinja, da smo se s pomočjo Trubarja, Prešerna, Cankarja in podobnih utemeljili kot narod, ampak da sedaj pač lahko mirno preživimo tudi brez lastnih pesmi, glasbe, filmov in ostalega. Če bi na primer za 10 ali 20 let ukinili vso domačo produkcijo, bi verjetno nove generacije lahko brezskrbno uživale samo ob tuji ponudbi – in jo tudi drago plačevale. Dobro pa bi zaslužili tudi slovenski zastopniki.

Pred kratkim sem od danske glasbene agencije, ki zastopa vrhunske svetovne izvajalce na področju etna in jazz, dobil ponudbo za mednarodne sodelovanje. Želijo si nastopov v Sloveniji in hkrati nudijo našim glasbenim skupinam sorodnega žanra nastope na danskem. Takšna izmenjava je za njih samoumevna: pogoj za takšno izmenjavo pa je delujoči koncertni glasbeni trg in glasbena infrastruktura v RS.

Na tujem znajo svoje umetnike dobro promovirati (in posledično prodajati), nam pa je očitno nerodno svoje lastne in kvalitetne potisniti naprej, k domači publiki in v svet. Se nam morda bolj splača, če jih ne?

Konkreten primer: Bogdan Benigar je glasbeni producent, ki že 15 let sodeluje pri programih Jazz Festivala Ljubljana in festivala Druga godba, dveh največjih glasbenih festivalih v Sloveniji. Zadnjih 10 let je postal glavna in edina eminenca na tem področju in bi s svojimi pridobljenimi izkušnjami ter mednarodnimi kontakti lahko kaj naredil za našo glasbo v tujini. G. Benigar obvladuje torej Mednarodni Jazz Festival Ljubljana, festival Druga godba, hkrati pa še glasbeni program v Cankarjevem domu, kjer je tudi zaposlen. Žal pa se je z njim težko dogovoriti že za nastop doma. Če se slučajno odzove na domačo ponudbo, mora biti izrecno njemu po volji, sicer se nestrokovno izgovarja na svoj lastni okus. Za osebo na takem delovnem mestu njegov lastni okus pač ni dovolj. Kako ima lahko nekdo, ki si ni izmislil vseh zgoraj omenjenih festivalov in ustanov, monopol nad njimi? In komu je to v interesu?

Za takšne festivale in programe z davkoplačevalskim denarjem kupuje umetnike, ki mu jih ponujajo podobne sorodne institucije v tujini in si s tem tlakuje mednarodno kariero kot organizator, saj jim ne teži z našo ponudbo. Samo kupuje.

Poleg tega, da nam ne pomaga v tujini, tudi doma namerno (ali pa instinktivno) sabotira večino domače produkcije na področju jazz, etna in podobnih zvrsti. Kot primer naj navedem svojo skupino Fake orchestra, ki se v svojem 15-letnem obstoju nikoli ni pojavila na odru festivala Druga godba ali na samostojnem koncertu v Cankarjevem domu, čeprav izvaja etno in jazzovsko glasbo s poudarkom na slovenski ljudski pesmi, kar bi zagotovo sodilo v koncept državne inštitucije.

Decembra lani smo sami najeli Štihovo dvorano Cankarjevega doma, za izgradnjo katerega so naši starši dolga leta plačevali položnice. Glasbeniki moramo torej mastno plačati, da lahko v našem »hramu kulture« igramo in pojemo slovenske ljudske pesmi? Dvorana je bila skoraj razprodana, izkupiček iz precej dragih vstopnic pa je šel za »stroške« Cankarjevega doma.

Ali kot pravi novinar Zdenko Matoz (Delo; sobota, 21. 12. 2013): »Fake orchestra so mogoče res nepravni orkester – so pa zagotovo pravi glasbeniki in umetniki, ki bi, če bi se slučajno država s tem ukvarjala in bi ji to bilo mar, lahko vzorčno, kot naši kulturni ambasadorji, predstavljali po svetu pisanost slovenskega ljudskega izročila.«

Jazz klub Gajo, ki razen letnega vrta DSP prav za prav fizično več ne obstaja, že vrsto let dobiva zajetne količine sredstev iz Ministrstva za kulturo za program, v okviru katerega igra v glavnem on in njegovi zaprtoglavi somišljeniki, ostalim pa na svoj oder ne dovoli.

To je torej jazz?

Na srečo je lani povsem samoiniciativno začel delovati glasbi naklonjen bar na ljubljanskih Prulah, kamor se je zatekla večina slovenskih jazz in podobnih glasbenikov.

Na Metelkovi se sicer napol legalno odvija na trenutke zanimiv glasbeni program, ki pa je žanrsko predvsem alternativno usmerjen. Če na drugo stran postavimo Cankarjev dom, vmes zazeva ogromna vrzel, v kateri životari »navadna« glasba »navadnih« slovenskih glasbenikov – ki igrajo jazz, blues, šanson, bolj kvaliteten pop, etno in podobne zvrsti, ki po predalčkanju ne sodijo ne na alternativno ne na t.i. elitno stran Cankarjevega doma.

Že kar nekaj let je na RTV Slovenija na sporedu oddaja Muzikajeto, v kateri te (drugje po svetu samoumevne) glasbene zvrsti dobivajo svoj prostor in glas, lani pa so snemanje novih epizod hoteli ukiniti s smešno utemeljitvijo, da »oddaja ni primerna za mladino, temveč le za upokoјence«. S pomočjo večmesečnih ogorčenih odzivov strokovne in zainteresirane javnosti ter glasbeno-političnih teles smo to poučno in hkrati zabavno oddajo komaj rešili. Hvala!

Kdo so ljudje, ki odločajo o tem, kaj bomo Slovenci poslušali? So morda izgubili stik z realnostjo in z umetniki, ker so že predolgo v istih, varnih državnih službah?

Mnenja sem, da bi morali Jazz festival Ljubljana, festival Druga godba, program Cankarjevega doma in kluba Cankarjevega doma voditi štiri različne osebe, ne pa da roko nad vsem leta in leta drži nekdo, ki glasbe najbrž v svojem srcu sploh ne mara, velike večine mojih glasbenih kolegov pa tudi ne. Glavnina teh je doštudirala v tujini, na prestižnih glasbenih univerzah – ko pa želijo nastopiti pri nas, jim koncertni in festivalski selektorji ne dvigujejo telefona in ne odpisujejo na elektronsko pošto. Žalostno.

Dodatni problem za umetnike so po novem neverjetno visoko obdavčene avtorske pogodbe. To je za ustvarjalce brez statusa, firme ali statusa samostojnega podjetnika katastrofalno. Predlagam, da se za avtorske pogodbe iz področja kulture uvedejo znosnejše obdavčitve. Ali je res treba vse in vsakogar institucionalizirati? To je izvirni umetnosti popolnoma kontradiktorno.

Igor Leonardi

GAŠPER KONEC, skladatelj/avtor/izvajalec, Ljubljana

Glasbena smer: resna glasba

Kot kulturni delavec in diplomirani komponist na AG v Ljubljani si služim kruh predvsem kot glasbeni izvajalec, torej odrski glasbenik, v teatru in na koncertih.

Preživljam se lahko le kot poustvarjalec druge glasbe, ne pa kot avtor lastnih skladb. Kot komponist imam premalo možnosti za izvedbe in tudi radio (tretji program) nam ni ravno naklonjen. Radio Ars po večini predvaja skladbe, ki jih verjetno narekujejo kakšni »glasbeni strici iz ozadja«.

Mladi komponisti sicer dobimo med študijem na akademiji priložnost, da nas izvajajo – ko pa s študijem prenehaš, je izvedb zanemarljivo malo, saj scena ni odprta in ne živi tako, kot bi morala. Obstajajo razpisi v okviru raznih organizacij in Ministrstva za kulturo, a je verjetno že vnaprej določeno, kdo in kaj bo pisal.

Redko se odzivam na te zadeve, zaradi vnaprejšnje deprivilegiranosti kot mlajši skladatelj, saj rajši spišem nekaj, kar imam v glavi, in potem na svojo pest poiščem izvajalca, da to izvede – ne za denar. Občasno tako sodelujem tudi z zbori, ki izvajajo moje avtorske skladbe, a te izvedbe za samo finančno preživetje nimajo prav velikega pomena.

Mladi skladatelji potrebujejo več prostora in več podpore s strani:

- celotne RTV SLO,
- radia Ars,
- TV Slovenija,
- Ministrstva za kulturo,
- starejših mentorjev,
- koncertnih organizatorjev.

Mislím, da bi se starejši kolegi morali kdaj pa kdaj malo umakniti in nas spustiti bliže, da bi šel razvoj glasbe še v kakšno drugo smer. Mladi imamo drugačen pogled na glasbo in svoje ideje uresničujemo na drugačen način, kot to počno starejši uveljavljeni skladatelji.

Ampak: to je naša Slovenija, zaprta za novosti. Zato raje nastopam, kot komponiram. Morda sem v to celo prisiljen. Če bi se odločil zgolj za komponiranje, kar sem tudi študiral, bi bilo vse čisto drugače. Bilo bi še slabše, kot je.

Gašper Konec

ŽIGA GOLOB, avtor/izvajalec, Ptuj

Glasbena smer: jazz, etno

Sem glasbenik instrumentalist, po uradni (MzK) definiciji in po dejanskem stanju. To pomeni, da svoj dohodek ustvarjam izključno z igranjem na glasbilo, najsi bodo to odrski nastopi (v večjem delu) ali pa studijska snemanja. Sem glasbeni izvajalec.

Pri studijskih snemanjih predstavlja večji del dohodka plačilo dela v studiu in skoraj zanemarljivo manjši del dohodek iz izvajalskih pravic. Verjamem, da skromnost dohodka iz izvajalskih pravic ne izhaja iz dejstva, da sem le redkokdaj udeležen pri snemanjih glasbe, ki se pogosto predvaja, pač pa tudi zaradi dokaj majavega delovanja edine kolektivne izvajalske organizacije pri nas, Zavoda IPF.

Pri pogajanjih za plačilo studijskega dela bi vsekakor prišel prav vsaj do neke mere formaliziran sistem, ki bi določeval vsaj minimalne studijske tarife (plačilo na snemalno uro, posneto skladbo ipd.). Takšno ureditev poznajo marsikje po svetu; ni, da le iščem potuho za svoje ne prav silne pogajalske sposobnosti. Podoben sistem bi bil nemara koristen tudi pri dogovarjanju za honorar za odrski nastop.

Glede na porazno stanje gospodarstva pa tudi kulturne zavesti je logično (a nič manj trpko), da je vsakovrstnih angažmajev za glasbenika moje vrste iz meseca v mesec manj. Honorarji se nižajo. Prav, recimo, da razumem, celo sprejemam.

Ampak: še ne tako dolgo nazaj je bil zakonski rok plačila avtorske pogodbe 15 dni (le redkokateri plačnik se ga je držal), zdaj pa imajo že nekaj časa plačniki/naročniki možnost čakati s plačilom 30 dni (in spet ni nikakršna redkost, če ta rok prekoračijo).

Nadalje je – resda majhna, pa vendarle – obremenitev samozaposlenih v kulturi tudi primoranost v odprtje poslovnega računa. Čemu, če pa po definiciji ne smemo nikogar zaposlovati in so vsi naši dohodki mogoči le iz enega naslova – naše registrirane dejavnosti na MzK?

V primerjavi z redno zaposlenim inštrumentalistom v javnih inštitucijah sem na slabšem tudi, kar se tiče povrnitve osnovnih potnih stroškov. Če si jih uspem izboriti (spet, z vsakim angažmajem težje), to ni "kilometrina", ampak "nekaj za bencin". Za povrhu pa je ta znesek prištet k honorarju, kar pomeni, da je obdavčen, na papirju pa sem za določen nastop zaslužil več, kot pa sem v resnici.

Med kriteriji za pridobitev "statusa" oz. "statusa s pravico do plačevanja prispevkov" je eden, ki prinaša pomembno število točk – nagrade. Nagrada za to, kar jaz počnem, v Sloveniji ne obstaja. Da ne govorim o strokovnosti in strokovni (ne)razgledanosti nekaterih komisij na slovenskem.

Naj navedem primer: organizator festivala (že več let zapored in to uspešen, kakovosten in profiliran) zaprosi za subvencijo ob predložitvi festivalskega programa.

Na njem igrajo (razen parih izjem) slovenski glasbeniki, po večini takšni s "statusom", skladatelji, muzikologi, pesniki, instrumentalisti, z resnično bogatimi izkušnjami doma in domala po vseh celinah. Dotična komisija zavrne financiranje tega festivala, ker pogreša več »slovenske ustvarjalnosti in višji nivo«.

Jih torej motijo tisti trije (cca) nastopajoči, ki nimajo slovenskega potnega lista? Mar komisija postavlja pod vprašaj mnenje druge komisije – o vrhunskosti tistih, katerim jo priznava MzK? Strokovna komisija (kot skupina in njeni člani kot posamezniki) ni zaznala in prepoznala pomembnosti vloge, ki jo dotični organizator igra v slovenskem kulturnem prostoru zadnjih nekaj let?

Tu je le nekaj lastnosti mojega položaja na slovenskem kulturnem trgu, takole, na hitro pobranih na kup. Mogoče to niso največje topogledne težave, verjamem pa, da pomagajo orisati položaj, v katerem se danes nahajamo slovenski glasbeni ustvarjalci.

Žiga Golob

ŽIGA RANGUS, avtor/izvajalec, Ljubljana
Glasbena smer: alternativna glasba

Ne pišem v imenu alternative, tudi v imenu slovenske hard core ali punk scene ne. Pišem kot umetnik, ki se ukvarja z glasbo že petnajst let. Med »neprofesionalce« sodim, ker to ni moj primarni vir dohodka. Od glasbene dejavnosti nisem finančno odvisen, morda tudi zato, ker se ves čas gibljam v alternativnih vodah in se zavedam, da je ta segment glasbe pri ljudeh manj popularen, prav tako kot je izrazni sodobni ples manj donosen od npr. baleta ali latinsko-ameriškega plesa.

Na poseben način bi morali poskrbeti za obstoj bolj marginalnih žanrov, ki so v našem prostoru prisotni več kot pol stoletja in so pomemben del naše kulture. Ne predstavljam si državnega »Zavoda za rok glasbo«, ne želim si večje državne institucionalne pomoči, želim si le dostojne pogoje za delo in prostor za izražanje.

Od države morda v tem trenutku ne pričakujem več, kot daje, zahtevam pa:

- da mi s strani države subvencioniran radio posebnega pomena ne sme zaračunati v okviru svojega komercialnega tržnega prostora za intervju in vrtenje skladb (ravno nasprotno: on ga oz. jih mora plačati meni),
- da RTV SLO spoštuje svoje statutarne in druge določbe in skrbi za dostopnost do raznolike glasbene kulture in glasbenih vsebin, ne pa, kot je počela zadnjih sedem let.

Mestni in državni predpisi bi morali biti takšni, da bi glasbeno dogajanje spodbujali in ne dušili. Zahtevam, da se uredi problematiko vnaprejšnjega odpovedovanja avtorski pravici na živih nastopih, kolektivne organizacije pa naj sredstva, ki so jih pobrale od organizatorjev alternativnih dogodkov, v večjem delu vrnejo nazaj v alternativno sceno, pri delitvi sredstev imetnikom pravic pa naj se upošteva tudi kulturni doprinos in ne le finančnega, kar naj bo zakonsko in statutarno določeno.

Lep, "avstrijsko" urejen klub še ne pomeni nič. Tisto, kar kaj pomeni, je dober zvok in žanru primerno okolje. Financirajo se dogodki, ne infrastruktura. Klub MKNŽ v Ilirski Bistrici je pred petnajstimi leti veljal za osrednji alternativni prostor na Primorskem, danes imajo svoj klub študentje v Sežani, Postojni, Kopru ... Praktično vsaka vas ima svoj klub, preveč jih je in premalo so povezani med seboj.

Scena je razpršena na manjše kose, ljudje so posledično manj povezani, manj je občutka skupnosti. Premajhni smo, da bi se to izšlo. Za nikogar ni dobro, da se na isti dan v krogu petdesetih kilometrov odvija deset podobnih koncertov, kjer na vsakega pride petnajst stalnih obiskovalcev. Klubi manj služijo z vstopnino, manjše so subvencije, tako obiskovalci kot nastopajoči pa zaradi premajhnega obiska ne doživijo koncerta, kot bi ga morali. Rešitev klubske problematike vidim predvsem v kvaliteti – in ne kvantiteti – in v izgraditvi potrebne terenske in informacijske infrastrukture.

Žiga Rangus

(Joko Ono, RAANE, Intimn Frizurn)

GAŠPER MIHELIČ, avtor/izvajalec, Vinica

Glasbena smer: popularna glasba

Z našim bendom 2B smo v Beli krajini ena redkih glasbenih skupin, ki vzdržuje tempo ustvarjanja in nastopanja, na sorazmerno enaki ravni že od leta 2009. Nastopamo predvsem z lastno avtorsko glasbo, ki je po zvočni in tekstovni obliki, glede na ostali slovenski kulturni trg, morda malce posebna.

Bela krajina je, tako kot na vseh ostalih področjih (ekonomija, gospodarstvo, turizem, infrastruktura) tudi na glasbenem precej odmaknjena od Ljubljane. Smo pa ponosni nanjo in zato so naši izdelki plod inspiracije, ki izhaja iz Bele krajine in iz družinske klime, saj smo snovalci benda trije bratje, ki smo tudi avtorji vseh naših del.

Na slovenskem kulturnem trgu se šele uveljavljamo. Naš način dela je v veliki meri individualen, zaradi študijskih in službenih obveznosti članov. Glasbene ideje in besedila meni in Jerneju pridejo spontano, vendar večina študijskega in produkcijskega dela pade na Primoža, ki mu ukvarjanje z glasbo predstavlja edini dohodek.

Za svoj nadaljnji razvoj ocenjujemo, da potrebujemo predvsem kanale, po katerih lahko pokažemo, kaj ustvarja Bela krajina. Priložnosti za nastope po celi Sloveniji, odmevne prireditve, glasbene oddaje na RTV SLO (tako na radiu kot na televiziji), vrtenje na nedostopnih radijih, festivale za mlado glasbo, po možnosti s televizijskim prenosom, za potrebe osnovne promocije.

Glede na to, da za letos pripravljamo izdajo nove zgoščenke, ki nikakor ni majhen finančni zalogaj (in pripadajoče glasbene spote), bi bili veseli tudi različnih sponzorskih sredstev, tako podjetij (kar je v sedanjem času skoraj nemogoče) kot tudi domače občine, Belokranjskih JSKD-jev, promocijskih skladov naših kolektivnih organizacij ipd.

Pri nas je tako, da regijskega glasbenega razvoja prav za prav ni. Sami smo financirali našo prvo ploščo v celoti, sami financiramo tudi celoten inštrumentarij, vso študijsko in koncertno opremo, ozvočenje, nemalokrat pa tudi prevoze na nastope.

Gašper Mihelič

LENART KREČIČ, avtor/izvajalec, Ljubljana

Glasbena smer: jazz

Preden opišem trenutno jazzovsko stanje znotraj slovenskega kulturnega trga, naj se najprej predstavim. Sem Lenart Krečič, saksofonist, aranžer in komponist, stanujoč v Ljubljani. Študij glasbe sem začel pri sedmih letih z lekcijami klavirja in glasbene teorije, na saksofonu pri svojih štirinajstih, po dveh letih sem bil sprejet na SGBŠ Ljubljana, nadaljeval študij v New Yorku v ZDA na The New School for Jazz and Contemporary Music ter magistriral na New York University leta 2009.

Leta 2011 sem se preselil nazaj v Slovenijo, kjer trenutno životarim in razmišljam, kam v tujino bom pobegnil, saj razmere tu postajajo neznosne.

Na Ministrstvu za kulturo sem lansko leto kandidiral za subvencioniranje plošče, ki sem jo posnel skupaj z mednarodno uveljavljenim slovenskim jazzovskim pianistom Petrom Miheličem, za katero nisem dobil od ministrstva niti evra. Prav tako je svoj (primerljivo kvaliteten) projekt na ministrstvo prijavil tudi moj brat, komponist in violinist Matija Krečič, ter še nekaj mojih znancev, ki očitno tudi niso "ta npravi" – zato so podelili z mano in mojo ploščo enako neljubo usodo. Argumenti ministrstva za zavrnitev sofinanciranja so v vseh primerih bili brez prave strokovne utemeljitve.

No, pred štirimi leti sem s strani Ministrstva za kulturo za svojo takratno aktualno jazzovsko ploščo le dobil nekaj financ: in sicer 600 EUR. Po odvedenem davku sem torej imel v žepu za snemanje plošče 480 EUR, snemanje te plošče pa je stalo približno 10.000 EUR. Dodatna ironija je, da sem moral posledično Ministrstvo za kulturo navesti na ploščo kot sponzorja in na vidno mesto dodati logotip ministrstva, medtem ko so kakšni malo resnejši privatni sponzorji dobili morda celo manjši napis, saj je prostor na ovitku po naravi omejen.

A hvaležen bi bil, nekateri niso dobili nič – če ne bi poznal ljudi, ki so za svoje projekte isto leto dobili po 4000 EUR in več, plošče pa na koncu sploh niso dokončali. Priča smo torej nelogičnemu in neutemeljenemu subvencioniranju z javnim denarjem, hkrati pa pomanjkanju osnovnega nadzora nad podeljenimi subvencijami.

To je (najbrž) težava manjšega formata (ali pa tudi ne), saj gre najbrž v večini primerov za nekakšne osebne povezave. Kar me veliko bolj skrbi, je celotna jazzovska skupnost, za katero se nihče v državi ne zmeni.

Mnogi slovenski v EU in ZDA šolani jazzovski glasbeniki (večinoma magistri glasbe) ugotavljajo podobno: da se v tej državi jazzistom, ki niso zaposleni v Big Bandu RTV ali kot profesorji konzervatorija za glasbo v Ljubljani, piše zelo slabo. Stanje je kritično.

Nekaj kolegov si je našlo službe na nižjih glasbenih šolah, kjer so jih "malo ilegalno" zaposlili, saj jazz v učnih programih nižjih glasbenih šol ne obstaja. Tisti ravnatelji, ki se zakonodaje držijo malo bolj ostro, vključujejo jazz in pop petje v nekakšen »ekstra program«, ki ga učenci plačujejo dodatno, učitelji pa potem dobijo (prim. glasbena šola Logatec) za 12 učencev 380 EUR bruto plače, z vključenimi potnimi stroški.

Jazzovski izobraževalni sistem v RS je naslednji:

- Pouka jazza na nižjih glasbenih šolah ni. Jazzisti, ki so tam zaposleni, so zaposleni kot splošni učitelji določenega instrumenta, nikjer pa se izrecno ne pove, da gre za npr. jazzovski saksofon – sicer sploh ne bi mogli biti zaposleni.
- Ljubljanski glasbeni konservatorij je edina legitimna ustanova, kjer se jazz uradno uči.
- Jazzovske akademije ni. Na akademiji za glasbo je na razpolago sicer nekaj izbirnih predmetov za klasične študente, da lahko potipajo jazzovsko teorijo in igrajo npr. v študijskem big bandu. A takšen pristop seveda ni do sedaj proizvedel niti enega jazzovskega glasbenika.
- Izbranci, ki jim je uspelo pridobiti dovolj jazzovske izobrazbe, da so bili sprejeti na Konservatorij za glasbo v Ljubljani, so potem po končanju le tega prisiljeni oditi na jazzovski študij v tujino, za kar je pa na kulturnem ministrstvu vedno manj denarja (subvencioniranje takšnih šolnin je ministrstvo ukinilo). Obstaja le še t. i. štipendija za tujino, katere sklad je zelo osiromašen in zanemarljiv.

Komur uspe (po vseh mogočih in nemogočih poteh) pokriti stroške dragega študija v tujini (sam sem eden izmed teh), po tisočih urah za inštrumentom in težkih finančnih razmerah, se mora, ko se vrne v svojo lastno državo, da bi širil znanje in kulturo, nenehno ukvarjati s tem, ali mu bo uspelo naslednji mesec plačati najemnino ali ne.

Terensko stanje je nedopustno. Jazz kluba v Ljubljani sploh ni. Lani smo izvedli poskus ustanovitve tovrstnega kluba, a so nam na relevantnih uradnih inštitucijah, torej Mestna občina Ljubljana in Ministrstvo za kulturo, složno dejali, da moramo kot klub najprej obratovati vsaj 2 leti, preden bi nam dodelili kakršen koli morebitni denar za program.

Ne zavedajo se, da z vsemi dovoljenji, renovacijami in najetjem prostorov za postavitev takšnega kvalitetnega in zglednega kluba potrebuješ najmanj 100.000 EUR in več. Očitno je, da državi ni mar za slovenske jazziste, kljub temu, da imamo ogromno izjemno nadarjenih in kvalitetnih glasbenikov, ki lahko igrajo trenutno po manjših barih, za honorar, ki znaša med 50 EUR in 70 EUR. Gostinci, ki bi radi vzdrževali sceno, se s svojimi tremi mizami v lokalni sicer trudijo, da bi jazzovsko dogajanje obdržali živo – a tudi oni za izvedbo programov dobivajo s strani države morda po nekaj sto evrov. Na tak način scena ne more obstajati.

V klubu Cankarjevega doma in na Jazz festivalu Ljubljana lahko nastopajo le glasbeniki, ki so si s selektorjem osebno blizu, selektor pa ne komunicira z nikomer, ki ni iz njegovega kroga. A tudi če bi nastopali na festivalu, bi bilo to morda na vsakih 3 – 5 let, od česar pa človek ne bo sit in položnice ne bodo plačane. Običajno selektorji izberejo slovenske izvajalce na festivale iz dveh razlogov:

- da na njih privarčujejo denar (posledično ostane za tujce več) in
- da ne more nihče reči, da slovenski glasbeni ustvarjalci niso igrali na festivalu.

Povzemimo: slovenski jazz popolnoma na psu – ne zaradi glasbenikov, temveč zato, ker država in državne inštitucije nimajo nikakršnega odnosa do jazzu.

V Franciji (in ni edina država) prejemajo glasbeniki s statusom svobodnega umetnika redno mesečno plačo. V RS pa se dodeli delovna štipendija parim izbrancem – in sicer za eno leto.

Zato predlagam naslednje:

- da se jazz programi nemudoma uvedejo tudi na nižje glasbene šole,
- da se končno zbere sredstva za jazzovsko akademijo, ki bo pripeljala k nam tudi tuje študente,
- da se občutno zveča finančni fond za svobodne umetnike in njihove projekte,
- da so ti projekti podprti s transparentnimi in vidnimi razpisi s strani države mesečno,
- da se zavrnitve vlog strokovno in tehtno argumentira,
- da se izpelje razpis v okviru Ministrstva za kulturo v sodelovanju z drugimi ministrstvi za odprtje jazzovskih klubov,
- da se primarno odpre klube v prestolnici, torej Ljubljani,
- kasneje pa še v vseh regionalnih prestolnicah: Mariboru, Kopru, Kranju, Novem mestu, Celju,
- da se znatno več denarja dodeli že obstoječim klubom za jazzovski program in potrebno infrastrukturo (klavirji, ozvočenja ipd.) in se tako reši jazzovsko sceno, ki bo sicer kmalu dokončno potonila, saj bo večina glasbenikov primorana glasbo opustiti; ali pa bodo odšli v tujino.

Sramotno je, da prestolnica nima pravega in resnega jazzovskega kluba, kamor bi lahko popeljala svoje mednarodne goste ob nuji tudi državna administracija. Glede na svojo velikost bi jih Ljubljana morala imeti vsaj pet.

Lenart Krečič

SIMON PERČIČ, dirigent/producent/umetniški direktor, Nova Gorica

Glasbena smer: resna glasba

Kot lahko uvidimo, se kultura dogaja med ljudmi samimi – naj bo za utrjevanje etnije ali za njeno povečevanje. Kot narod z mlado državo se naj bi Slovenci zavedali pomena in privilegija biti (in obstati) narod s svojo lastno državo.

Tu samoumevnosti ni. Kultura se namreč ne samoproducira, kot si nekateri lahko verjamejo. Skupek tradicije, inovacij in vlaganja v konstantno rast je recept velikih, ki ravno zaradi tega postajajo še večji. Sama genetika v tej igri ne igra glavne vloge.

V RS imamo strukturo kulturnih domov, ki dobesedno “prodajajo” kulturne dobrine. Ne ozirajoč se na kvalitetno domačo produkcijo, se pod krinko kvalitete le-to skorajda povsem ignorira. V resnici pa tako ravnanje spodbujata predvsem nevednost in bojazen pred izgubo dragocene mesečne mezde.

Slovenske kulturne domove so gradili oz. financirali prebivalci sami, nekateri oz. po večkrat tudi udarniško, zavedeni, da jih gradijo zase in za svoje bodoče rodove. Povprečni kulturni domovi v RS po večini zaposlujejo kakšen ducat ljudi, ki bi s svojim bolj profesionalnim pristopom morali domačemu glasbeniku oz. kulturniku biti v oporo, okno v svet, vez do publike – a to niso.

Podobno je z JSKD-ji, katerim lokalne skupnosti namenijo na stotine tisočakov v zameno za gonilo samega kulturnega razvoja kraja. Zaradi lastne potrate, neumetniškega vodenja in fiktivnih projektov se velikopotezne JSKD institucije ugrezajo v svojem neznanju in nekompetencah.

Mladi glasbeni ustvarjalci po 20 letih samostojne Slovenije še vedno nimamo urejene osnovne platforme za lasten umetniški razvoj. Temeljita revizija delovanja in namembnosti obojih institucij je spričo tega zelo potrebna.

Naše društvo NOVA iz Nove Gorice, v okviru katerega deluje preko 150 članov in obsega 15 komornih zasedb (med največje sodita big band in simfonični orkester), organizira letno preko 80 koncertnih dogodkov. Ker ne bi rad poudarjal le števila oz. kvalitete le-teh, naj povem, da je najpomembnejši faktor delovanja tovrstno aktivnih društev izredna fleksibilnost, prilagodljivost, mobilnost, inovativnost, nadgradnja ustvarjalnosti mladih gojencev glasbenih šol, glasbeno šolanje ter strokovno in pedagoško delo domačih in tujih pedagogov in dirigentov. Prvenstveno je ustvarjanje, šele nato konzumiranje kulture.

Seveda bi s tesnim in plodnim sodelovanjem z omenjenimi institucijami lahko sproducirali veliko kvalitetnejši in kvantitativno obsežnejši program, saj ima naše društvo široko moralno podporo in zagnane člane, ki brez plačila opravljajo vse potrebne funkcije. V vsako organizacijo projekta, ki ga organizira specifično društvo, člani vanj vložijo svojo energijo in strokovno znanje.

Praviloma takšni projekti daleč presegaajo kvaliteto, smiselnost, finančno rentabilnost in prostorsko umeščeno določenega projekta. V javnosti (in verjetno tudi znotraj političnih elit) institucije zvenijo kot varno in urejeno polje. Institucije (in država) naj bi poskrbele za minimalni prag ter usmerjale sam tok kulturnega dogajanja, v prid domači ustvarjalnosti in razvoju kulturnega trga – a tega ne počno.

S stališča večine kulturnih delavcev so te inštitucije le veliki porabniki proračunskega denarja. Metanje peska v oči. Je to res dovolj? Odkljukane pri politikih in domnevno delujoče po evropskih standardih: naši kvalitetni mladi umetniki pa popolnoma nekonkurenčni izven meja. In rezultat?

Omenjene institucije poleg vsega netransparentno delujejo. Njihovo delovanje je v tem pogledu monopolno, ne odgovarjajo nikomur, še najmanj pa tistim, za katere obstajajo. V svojih razpisih (razpolagajo z državnim denarjem) se sredstev ne dodeljuje tistim, ki jih potrebujejo za dvig kvalitete in zdrav razvoj glasbenega trga.

Naj navedem še čisto konkreten lastni primer: zaradi spornih internih komisij Ministrstva za kulturo sta naša projekta Orkesterkamp in Svirel, ki ju že 9. leto pripravlja društvo UPOL, vedno zavrnjena z nestrokovnimi obrazložitvami. Omenjena projekta združujeta na letni ravni preko 900 nastopajočih glasbenikov, v skupnem trajanju 35 dni, kar jih uvršča med edinstvene oz. največje projekte te vrste v osrednji Evropi.

Čas je za inovacije.

Simon Perčič

BLAŽ UČAKAR, avtor/izvajalec/producent, Ljubljana
Glasbena smer: popularna glasba

Sem Blaž Učakar, glasbeni avtor, izvajalec in absolvent Fakultete za arhitekturo v Ljubljani. Z glasbo se ukvarjam od svojega 8. leta, tokrat pa pišem pa v imenu skupine Čedahuči, ki jo sestavljamo s sedmimi drugimi mladimi glasbeniki iz različnih pokrajin RS, starimi od 17 do 25 let.

Ustvarjamo slovensko avtorsko glasbo. Smo produkcijsko in založniško neodvisni in skušamo bogatiti slovenski kulturni prostor s svežimi glasbenimi pristopi. Delujemo v Ljubljani, in kot prvi pogoj za resno delo skupine vidim prostor, ki omogoča vaje in snemanje (vsaj demo) posnetkov.

Preden smo sploh lahko začeli z resnejšim ustvarjanjem glasbe, sem 3 mesece iskal primeren prostor v Ljubljani in njeni okolici, stanje pa je sledeče: prostori, namenjeni ustvarjanju glasbe, so večinoma plačljive kleti, predelana skladišča brez svetlobe, brez zračenja, slabo urejene napol zapuščene zgradbe ali pa kmetijski objekti, izven svoje osnovne rabe. Zadostno urejeni prostori za vaje, ki komaj zadostujejo osnovnim pogojem dela, pa so striktno komercialne narave, torej si v njihovih vadbah lahko po (še) višjih cenah najamete termin po dve do štiri ure, enkrat ali večkrat na teden.

V vseh naštetih primerih je za vadnico treba plačevati (200 do 400 EUR mesečno), zato si prostor moraš (iz finančnih razlogov) večinoma deliti še z drugimi glasbeniki. Zavedam se, da spadamo med srečnejše, saj si trenutno lahko delimo prostor, inštrumentarij in studijsko opremo z enim domačih glasbenikov, ki nas je povabil pod svojo streho.

Vem, da v večini primerov temu ni tako – kar pomeni, da se veliko dobrih avtorskih glasbenih idej v RS niti nima priložnosti produkcijsko razviti do javnosti ustrezne kvalitativne in kvantitativne stopnje. Enega od osnovnih pogojev za kvaliteten razvoj glasbe predstavljajo dobri inštrumenti. Ti pa seveda niso poceni, vse to pa predstavlja dodatno oviro za sam začetek kvalitetnega glasbenega udejstvovanja. Poskrbeti moramo za to, da bodo bodoče generacije mladih glasbenikov sploh lahko začele s svojim delom. Za to se nameravam zavzemati tudi kot arhitekt, začeniši z diplomskim delom na Fakulteti za arhitekturo, a o tem malce nižje.

Za izdajo in snemanje prve plošče smo morali poskrbeti sami, brez podpore sponzorjev, države ali kakšne od vodilnih slovenskih založb, saj se te založbe raje ukvarjajo s plasiranjem tuje glasbe v slovenski prostor in izčrpavanjem kolektivnih organizacij. Z domačo glasbeno produkcijo nimajo ničesar skupnega.

Naša glasba je preko uradne internetne strani dostopna zastonj, za nakup pa je na voljo le v manjši ploščarni v Ljubljani, saj neodvisna distribucijska mreža v RS ne obstaja, celotno distribucijsko (slabo delujoče) omrežje pa je v rokah že omenjenih večjih slovenskih založb. Ob izdaji plošče smo o tem obvestili večino slovenskih medijev, povezanih z glasbo, temu pa je sledilo le skromno število objav v komercialnih internetnih glasilih.

Po izdaji prve male plošče smo do konca leta skoraj izključno nastopali kot gostje ali predskupina uveljavljenih domačih glasbenikov in na koncertih, ki smo jih organizirali sami. Izjemo predstavlja vabilo na festival slovenskega šansona *La vie en rose*, a se je tudi to zgodilo zgolj zaradi bolezni predvidene slovenske izvajalke, ki je bila nastop primorana odpovedati.

Poletje je bilo za moralo skupine težko, saj smo vsemu trudu in ustvarjeni novi glasbi navkljub ostali brez kakršnega koli resnega odziva medijev. Spodbudo za naprej so nam predstavljali topli le sprejemi domačega občinstva na koncertih in trepljanja po ramah naših starejših glasbenih kolegov. Dobro se spomnim občutka, ki sem ga takrat opisal z besedami: "Tako je, kot bi igrali, peli in govorili v nič, v prazno ... v temo." Generalno gledano: delujoča glasbena scena ni vzpostavljena, nima platforme, nima infrastrukture in nima razvoja.

Zato je toliko bolj pomembno, da nemudoma vzpostavimo dvoje:

- dostojno in evropsko primerljivo medijsko podporo kvalitetni domači produkciji v obliki kreativnih glasbenih oddaj na televiziji in radijih
- ustanovitev in redno izhajanje žanrsko neobremenjenega in strokovno utemeljenega glasbenega časnika, z aktualnimi glasbenimi novicami iz domačega okolja.

Z oddajami apeliram predvsem na RTV Slovenija, saj pri večjih komercialnih radijih (kot kaže) ne gre več računati na podporo slovenski glasbi, manjše radijske postaje pa resnejše produkcije oddaj (bojda) ne morejo realizirati.

V oktobru 2013 smo s skupino pripravili celovečerni koncert. Sprva smo poskušali za koncert najeti dvorano ljubljanskega Kino Šiška, a so nas odslovili z razlago, da imajo jesen prezasedeno z glasbenim programom, kar se je izkazalo za neresnično – v centru urbane glasbe (CUK Kino Šiška) mlade domače glasbene skupine očitno niso dobrodošle.

Zato smo najeli drug, manjši komercialni klub in speljali celoten dogodek sami:

- od oblikovanja vseh potrebnih tiskovin in vstopnic
- prek celotne internetne promocije
- in priprave koncertnega prostora
- do pomoči z ozvočenjem.

Vse do izvedbe koncerta samega. Rad bi, da se zavedate, da je že sama priprava kvalitetnega avtorskega materiala za celovečerni koncert velik zalogaj. Koncert je uspel; prišlo je okrog 200 ljudi, a smo za organizacijo in promocijo tega sicer lepega večera vložili 2 meseca intenzivnega dela, z denarjem od vstopnic pa smo komaj pokrili stroške organizacije in promocije. Promoviranje preko uradnih plakatnih mest (npr. Snaga, Tam-tam, Europlakat, Amicus ipd.) nam je zaradi nerazumnih oglaševalskih cen za fizične osebe in umetnostne ustvarjalce praktično onemogočeno, saj nimamo potrebnega kapitala za tovrstne kampanje.

Teden dni kasneje so nas v zagrebški Tvornici kulture sprejeli z odprtimi rokami. Po koncertu nam je nekaj ljudi iz občinstva zaupalo, da še nikoli niso slišali benda, ki bi pel v slovenščini, hvalili kvaliteto glasbe, ki jo prinašamo s seboj. Ljubo doma, kdor ga ima.

Po mnenju pravnika Matjaža Jakina, prav tako člana naše skupine, bendi nimamo možnosti pridobitve sredstev na javnih razpisih, saj ustrezna pravna oblika za glasbene skupine v RS ne obstaja. Pravno je torej glasbena skupina kot taka neobstoječ subjekt, ki se ne more prijavljati na evropske in domače relevantne razpise, ki jih je že tako ali tako zanemarljivo malo.

Naj povzamem – mlada skupina:

- težko kvalitetno posname svojo avtorsko glasbo;
- težko pridobi ustrezen prostor za vaje in kvalitetno neodvisno glasbeno produkcijo;
- nima pravih pogojev za žive nastope, zaradi nedelujoče scene;
- ne dobi potrebne medijske eksponiranosti, saj so mediji neodzivni (RTV oddaje, radii, tisk);
- nima dostopa do ustrezne neodvisne distribucijske mreže;
- ne more doseči svoje potencialne publike, da bi konkurenčno delovala na kulturnem trgu.

Želim, da bi nam uspelo uresničiti izgradnjo slovenskega glasbenega centra v Ljubljani, stavbe, ki bi lahko vsebovala nove, kakovostnejše prostore Akademije za glasbo, vadnice za glasbene skupine, osrednji kakovosten glasbeni studio in sistem manjših studiev, dvorano primerne velikosti, žanrsko neomejeno idejno vodstvo, trgovino s slovensko glasbo in slovenskimi inštrumenti.

To bo tudi tema moje letošnje zaključne diplomske naloge na Fakulteti za arhitekturo, za katero sem s kolegi glasbeniki že začel pripravljati potrebne analize o prostorih, ki bi jih potrebovali, velikosti koncertnih dvoran, akustičnih izračunih in načinu, kako v boljše prostore preseliti naše bodoče akademske in druge kvalitetne glasbenike. Upam, da nam slovenski glasbeni center s skupnimi močmi uspe realizirati – pri tem pa ne smemo pozabiti na povezovanje in sočasen razvoj glasbene infrastrukture v drugih regijah v RS, ki so ravno tako pomembne.

Blaž Učakar

NIKOLA MATOŠIČ, izvajalec/producent, Ljubljana

Glasbena smer: jazz

Slovenski jazzovski sektor je pomembna kulturna panoga, tako kot sektor t. i. resne glasbe. Obe glasbeni zvrsti sta se skozi zgodovino institucionalizirali. Osnovno vlaganje v jazzovski sektor pomeni za začetek znatno večji državni finančni vložek v jazzovske programe, ki se že odvijajo po Sloveniji v različnih državnih ustanovah:

- kulturnih domovih,
- zavodih,
- klubih,
- festivalih.

Vse te ustanove so po večini programsko in izvedbeno omejene zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, dostojnega in objektivnega kadrovanja in nemalokrat pomanjkanja vizije in kulturi ustreznih programskih načrtov.

Predvsem je pomembno tudi, da bi država nemudoma omogočila davčno olajšavo podjetjem v zasebnem sektorju, če bi le-ta vlagala v kulturo. Tako bi se delno lahko razbremenilo državne finance, namenjene za kulturo. Takšna praksa je znana v nekaterih državah in ni nič novega – prej razumljivega.

Nikola Matošič

MIHA PETRIC, avtor/izvajalec/pedagog, Ljubljana
Glasbena smer: jazz/rock/instrumentalna glasba

Nezaposleni in samozaposleni glasbeniki, ki delujejo v glasbenih skupinah ali samostojnih projektih, so na področju glasbene umetnosti najbolj prikrajšani. Za svoje ustvarjalno delo ne prejemajo rednih plač ali zagotovljenih honorarjev, svoje umetniške izdelke (albume) pa morajo financirati sami. Med njimi je vrsta vrhunskih umetnikov, ki bi lahko postali svetovno prepoznavni, vendar ne dobijo te priložnosti zaradi katastrofalnega servisa države na tem področju in pomanjkanja srednje in dolgoročne vizije.

1. LE UVOZ GLASBE, IZVOZA NI

Produksijske kulturne inštitucije imajo zaposlene ljudi, ki se ukvarjajo tudi z gostovanji svojih lastnih kulturnih izdelkov (predstave, razstave, filmi, koncerti ipd.) v tujini. Glasbeniki, ki niso pod okriljem teh inštitucij, nimamo kadrov, ki bi se s tem ukvarjali.

Ironično predlagam, da ukinemo obstoječe razpise Ministrstva za kulturo, prek katerih glasbeniki dobivajo »sredstva za izdajo albumov«, saj so zneski pri razpisih absolutno prenizki in predstavljajo kapljo v morje pri izdelavi albuma (nekaj sto EUR, bruto). Izpeljati snemanje, miksiranje zvoka, master, grafično podobo, izdelavo in tisk albuma je z nekaj sto evri nemogoče, da o morebitnem resnem osrednjem promocijskem koncertu in oglaševanju novega albuma ali serije koncertov v RS in v tujini sploh ne govorimo.

Poleg tega prijava na razpis zahteva precej časa, ki ga umetniki porabimo za sestavljanje vlog, pridobivanje potrdil, priporočil, iskanje objav v medijih in druge birokracije, na koncu pa se nam ta čas zaradi nizkih zneskov seveda ne obrestuje – ne glede na to, ali smo izbrani ali ne. S tem je nesmotrno porabljen tudi čas zaposlenih na ministrstvu in podobnih organih (npr. Mestna občina Ljubljana), ki te vloge pregledujejo.

Zakaj se nekaj zaposlenih namesto tega ne ukvarja z izmenjavo slovenskih glasbenikov s tujimi, s tem mislim predvsem na organizacijo koncertov v tujini, denar, namenjen omenjenemu razpisu, pa se raje porabi za potne stroške in dostojne honorarje dobrih slovenskih glasbenikov?

V ta namen bi bila lahko ustanovljena javna agencija za glasbo RS oz. nekakšen glasbeni center, podobno kot je bila leta 2009 ustanovljena Javna agencija za knjigo RS. S tem bi glasbeniki od ministrstva in drugih teles dobili konkretno finančno in infrastrukturno pomoč, ki bi jim lahko omogočila napredovanje v glasbeni karieri, uveljavljenost v tujini in hkrati izboljšala prepoznavnost slovenske glasbene umetnosti v tujini, ki je trenutno sploh ni, pa bi morala biti. Takšno inštitucijo bi moral voditi nov človek oz. skupina ljudi, ki jih odlikujejo vizija, sposobnost in zagnanost.

S strani Ministrstva za kulturo ali glasbenega centra naj se organizira vsakotedenska redna koncertna izmenjava slovenskih glasbenikov s tujimi, katere cilj je vzpostaviti redne povezave z evropskimi prestolnicami in drugimi aktivnimi mesti znotraj EU in drugod po svetu. Predstavitev vrhunskih slovenskih glasbenikov na tujih odrih je nujna.

2. SMEŠNI RAZPISI

Razpisi Ministrstva za kulturo, na katerih je glasbenikom dodeljenih nekaj sto evrov, so (najmanj) neprimerni, če že ne žaljivi. To je tako, kot če bi Slovenski filmski center na razpisu ponujal nekaj tisoč evrov za snemanje celovečerca. Logično bi bilo, da bi lahko vrhunski glasbeni ustvarjalci povabili k projektom tudi uveljavljene tuje goste (kot se to dogaja npr. v gledališčih), s čimer bi izboljšali kvaliteto in težo produkcije, prepoznavnost – in posredno in po naravni poti navezali stike s tujino.

Za vrhunski glasbeni projekt so potrebna naslednja sredstva:

- snemanje CD-ja (studio),
- miksanje zvoka,
- mastering,
- izdelava grafične podobe,
- ustrezna jezikovna priprava knjižic,
- tisk knjižic,
- tisk CD-jev,
- neodvisna distribucija plošč,
- honorarji za sodelujoče glasbenike in glasbene goste,
- honorarji za tehnično ekipo in tonskega mojstra
- in drugo.

Resen in konkurenčen glasbeni projekt in njegov fizični izdelek, tj. album evropsko primerljive kvalitete, je enostavno drag. Samofinanciranje z nizkimi sredstvi praviloma pomeni nižjo kvaliteto izdelka, ki obtiči v kotih medijskega prostora in ne pride na prodajne police in kataloge.

Ker vrhunska glasbena umetnost ni s strani države v zadostni meri sponzorirana, infrastrukturno podprta in regulirana, se je veliko slovenskih kvalitetnih glasbenikov zateklo v drugorazredno popularno glasbo, kjer so tudi ostali. S tem je raven slovenske glasbene kulture pričela stagnirati in padati. Zato smo, kjer smo.

3. NESKONČNI MANDATI KONCERTNIH ORGANIZATORJEV V RS

Mandati organizatorjev koncertov javnih institucij v RS bi morali biti časovno omejeni. Nedopustno je, da so v velikih javnih inštitucijah organizatorji, koncertni administratorji in direktorji že leta in leta isti ljudje, skoraj po pravilu vsi arogantni in brez vizije, brez spoštovanja do domačih ustvarjalcev, brez zagona, elana in osnovne ljubezni do glasbe.

S tem je močno okrnjena tudi odrska prisotnost različnih domačih glasbenikov in seveda različnih glasbenih zvrsti na domačih festivalih, v temeljnih kulturnih ustanovah (Cankarjev dom, Festival Ljubljana, CUK Kino Šiška, regionalnih kulturnih domovih ipd.) in drugod, kjer smo priča tovrstnemu uničevalnemu kadrovanju.

Miha Petric

DOMEN GRACEJ, avtor/izvajalec/producent, Vuzenica

Glasbena smer: resna in popularna glasba

Sem akademsko izobražen glasbenik, mdr. igram v Slovenski filharmoniji, orkestru ljubljanske Opere, simfoničnem orkestru RTV Slovenija, sicer pa nastopam kot koncertni solist. Poleg resne glasbe se ukvarjam še z drugimi glasbenimi žanri in glasbeno produkcijo, morda zaradi tega gledam na slovensko glasbeno in kulturno problematiko nekoliko širše.

Od odmevnega Prvega slovenskega glasbenega kongresa v Cankarjevem domu leta 2010 so minila dobra tri leta. Ponovno bom izpostavil dve ključni zahtevi takratnega kongresa:

- najmanj 50% vse predvajane glasbe v dnevnem času vsakega radijskega ali televizijskega programa mora zasedati slovenska avtorska glasba oz. avtohtona avtorska glasbena produkcija slovenskih ustvarjalcev in poustvarjalcev,
- RTV Slovenija naj v svojo programsko shemo nemudoma vrne oddaje, ki spodbujajo razvoj in kvaliteto slovenske glasbene produkcije. Zahtevamo oddaje, ki vsebujejo mlado aktualno produkcijo, žive koncerte (ne glede na žanr), produkcijo videospotov, urbano popularno in rock glasbo, alternativne glasbene žanre, domačo klasično glasbo, slovenski jazz, zabavno in narodno-zabavno glasbo in druge zvrsti, ki niso zastopane v komercialno usmerjenih medijih. RTV Slovenija naj zopet vzpostavi objektivni vpogled v žanrsko pestrost domače glasbene produkcije.

Koliko se je od 13. septembra 2010 spremenilo na tem področju, kljub takratnim obljubam na bolje?

V medijih je vedno manj slovenske produkcije, vedno manj oddaj, kjer bi se mlade skupine, solisti ali že uveljavljeni avtorji in izvajalci lahko pokazali z novimi izdelki. Na radijskih postajah se vrtili vedno več vsebinsko in produkcijsko tretjerazredne ameriške produkcije, čeprav v ZDA obstaja ogromno kvalitetne glasbe. V splošnem se slovenske in evropske produkcije pri nas ne podpira. Televizijski programi predvajajo po večini ameriške filme, evropske in slovenske pa zelo malo. So res tako slabi? Jih je res tako malo?

Slovenska glasba se v radijskih programih vrtili večinoma ponoči – tako mediji izigravajo zakonske določbe Zakona o medijih. Hkrati ne plačujejo naših avtorskih ali njim sorodnih pravic, država pa pri tem ne odigra ključne vloge regulatorja. Ali v Sloveniji res ustvarjamo glasbo samo še za to, da radijski uredniki z njo ponoči polnijo kvote?

Terensko stanje dokazuje, da Slovenci radi poslušajo glasbo v slovenskem jeziku, čeprav nekateri spolitizirani mediji in radijski uredniki trdijo drugače. Radijska politika v RS je v popolnem neskladju s koncertnim dogajanjem, saj nekateri največkrat vrteni avtorji na komercialnih postajah, ki so znatni del svojih avtorskih in sorodnih pravic odstopili radijskim urednikom osebno, niso sposobni izpeljevati samostojnih koncertov, kljub enormnemu številu predvajanj. Čeprav so v sami špici po številu predvajanj in po prejemkih iz kolektivnih organizacij, za slovensko kulturno samobitnost in za razvoj slovenske glasbene scene ne pomenijo nič.

Teh »kvalitetnih« pesmic torej publika očitno ne želi poslušati v živo, čeprav radijski uredniki (torej soavtorji teh pesmi, podpisani pod psevdonimi) prisegajo na njihovo splošno všečnost in kakovost, ki jo celo izkazujejo z irelevantnimi internimi anketami.

Zaposlitev akademsko izobraženih glasbenikov je iz dneva v dan večji problem. Mesta za učenje v glasbenih šolah so polna ali pa je na razpis za eno delovno mesto prijavljenih po več deset kandidatov. Delovna mesta v orkestrih so po večini vsa polna, vedno večji problem pa je tudi pridobitev statusa samozaposlenega v kulturi, ki ga podeljuje Ministrstvo za kulturo. Ostane nam le to, da na neurejenem »prostem trgu« životarimo iz dneva v dan.

Životarimo predvsem zato, ker je zakonodaja neadekvatna in protiproduktivna, omogoča korupcijo in sprenevedanje, klubska, koncertna, mnogotera glasbena dejavnost v Sloveniji podcenjena, neurejena in zanemarjena.

Ni koncertov – izgubljammo publiko. Če pa že so, smo plačani z mizerno nizkimi honorarji, poleg tega pa je URSIL (Urad za intelektualno lastnino RS) prepovedal sklad za podporo in promocijo slovenske glasbe v avtorskem združenju (SAZAS), ki je bil de facto vitalni vir neodvisnega sofinanciranja slovenskih avtorskih izdelkov.

Stanje je nedopustno.

Domen Gracej

TOMAŽ GRUBAR, AV producent/avtor literarnih in glasbenih del/izvajalec, Ljubljana
Smer: AV produkcija

Stanje trga in vizija AV področja v Sloveniji

Pisec teh razmišljanj sem Tomaž Grubar. Zadnjih osemnajst let živim od ustvarjanja AV del in nudim delo še svojim kolegom. Na AV področju sem avtor formatov, scenarist, režiser in predvsem producent več kot 700 realiziranih AV del, oddaj, dokumentarcev, igranih nadaljevanj in nanizank ter filmov. Delam s svojim denarjem in najemanjem kreditov v bankah. Vem, kaj je trg, kaj je gledanost, kaj je kvaliteta, kaj so nagrade – in tudi kaj so napake.

Prej sem bil petnajst let profesionalni glasbenik. Tudi na tem področju sem bil avtor, izvajalec in producent svojih del. Za menoj je devet avtorskih plošč in kakih 800 nastopov v živo.

Zadnja leta pišem članke, napisal sem tri knjige.

Od leta 2009 se precej aktivno ukvarjam s problematiko uveljavljanja pravic intelektualne lastnine v Sloveniji in kot članu Sazasa, Ipf-ja, Aipe, Zampa in Sazorja, mi je vpogled v delovanje, težave, vizije in spore kolektivnih organizacij precej jasen.

In da ne bo pomote. Sporov med plodnimi avtorji, izvajalci, pisatelji, producenti ni. Vneseni so v ta svet namerno in z namenom velike in ljudem nerazumljive kraje, ki pa ima usoden stranski efekt: izumrtje slovenske ustvarjalnosti, slovenskega jezika, slovenske identitete – in na koncu te žalostne verige, še naše državnosti.

***

0. SPLOŠNO

AV produkcija deluje na treh glavnih področjih, ki v finančnem smislu predstavljajo 90% delež investicij in iztržka. Gre za TV, filmsko in reklamno produkcijo. V tem segmentu je Slovenija primerljiva evropska država.

AV produkcija je draga panoga, ki svojo poslovno rentabilnost v polni meri dosega le na velikih trgih, kar Slovenija ni, poleg tega se zaradi porazne systemske neurejenosti primerne občinstva ne izgrajuje, vzgaja in modelira kot bi bilo treba.

Povratni učinki v smislu zagotavljanja obstoja kulture, jezika, identitete v RS niso bili še nikoli analitično preverjeni. Dejstvo je, da je medijska krajina globaliziranega sveta takšna, da izostanek avtohtonih AV vsebin v kratkem času rezultira v hudi šibitvi identitete, kar s pridom izkoriščajo večji, močnejši in bogatejši narodi, ki s svojo (tujo) ponudbo nadomeščajo izpad naše (domače) vsebine.

Kulturni in gospodarski interes takšnega zavojevanja je jasen strateški cilj velikih in močnih novodobnih in sofisticiranih zavojevalcev sveta. Preko glasbe, filma, TV vsebin in s pomočjo

globaliziranih medijskih kanalov je mogoče regulirati in po svojih željah kontrolirati svetovno kulturno in finančno prizorišče. Če teorijo, ki je v resnici tudi praksa, priženemo do roba, lahko mirno rečemo, da gre za vojaški spopad z izjemno sofisticiranim načinom boja, ki ga gledalci razumejo kot zabavo – entertainment.

Republika Slovenija in njena administracija bo ta dejstva enostavno morala doumeti in posledično dogajanje v medijski krajini obravnavati kot kulturnostrateški in preživetveni interes.

Nas in naše kulture (ter posledično samostojnost) že dolgo več ne branijo in napadajo puške, tanki ali letalonosilke, temveč medijske vsebine, tuj jezik, tuji kulturni konteksti, tuje identitete, tuja miselnost.

Da je cesta izmenjav znanja in kulture na tem področju precej enosmerna, mi menda ni potrebno posebej razlagati. Končni rezultat te enosmernosti je na koncu brez zgodovinske izjeme torej tuja kultura, ki nadomesti izostalo domačo.

***

1. UVOD

Slovenija je v FILM v letu 2013 vložila cca. 4 mio EUR. Tu je večinski financer in producent država preko SFC. V produkciji REKLAM se po dostopnih podatkih zavrti primerljiva številka denarja, kjer se vsako leto večji kolač vrti v produkciji tujih naročil in tujih naročnikov. Na področju TV produkcije cca. 4 mio EUR v neodvisnih zunanjih produkcijah, velika večina, okrog 30 mio EUR pa se porabi za notranje ali odvisne zunanje produkcije, kjer so osnovni poslovni subjekti (producenti) de facto hčerinska podjetja izdajateljev programov.

Takšna struktura produkcije generira vse več redno zaposlenega ali projektno najetega AV kadra znotraj TV programov in vse manj neodvisne AV produkcije, z grozljivo ugotovitvijo, da je redno zaposleni ali najeti kader zgolj poustvarjalec tujega znanja (kupljenih formatov) in deluje v vse bolj suženjskih razmerjih z delodajalci.

2. TV

V televizijskem oglaševanju se v RS letno obrne cca. 100 mio EUR. Dodatnih 85 mio EUR se šteče z naslova RTV SLO naročnine. Naknadnih 130 mio EUR gledalci vplačajo za ugodnosti, usluge in vsebine, ki jim jih ponujajo kabelski operaterji. Prištejmo še 50 mio EUR za vsebine na drugih AV medijih, naročniških vsebinah itd.

Kakorkoli obračamo, dejstvo je, da je trg AV vsebin na eni strani (s strani oglaševalcev in gledalcev) ovrednoten na dobrih 350 mio EUR, na drugi strani pa strošek vsebin znaša 12 mio EUR za neodvisno slovensko produkcijo, cca. 40 mio EUR za nakup tujih (evropskih in svetovnih) produkcij in še cca. 40 mio EUR za stroške lastnih programov. Skupaj torej manj kot 100 mio EUR.

Razlika v višini dobrih 250 mio EUR najverjetneje izginja na eksotičnih otočjih, davčnih oazah, financiranju nerentabilnih poslov drugod po EU, po državah bivše Jugoslavije, pranju denarja, podkupovanju, oglaševalskih kampanjah vseh mogočih oblik, nerazumljivo visokih provizijah itd.

Oglaševanje, kabelska retransmisija in zakupovanje medijskega prostora so gole gospodarske panoge, ki jih naj bi država nadzirala, regulirala, monitorirala in s pametnimi zakoni omejevala – vsa zgodba se jasno začne in konča s številkami, ki so lahko zelene ali rdeče.

Drugače pa je pri vsebinah. Le-te nosijo, poleg prav tako prisotne »matematike«, v svoji biti še pomembnejši element, ki sem ga opisal na začetku pisanja kot »vojaško strategijo«.

Gre za dolgoročno gradnjo državne in kulturne identitete, izgradnjo narodove pozitivne samopodobe, jezik, kulturo – in predvsem OBRAMBO lastnih preživetvenih interesov. To je naložba v obstoj samostojne in suverene države. Na tem področju Sloveniji ne gre najbolje. Ali ji gre celo slabo. Najslabše.

Zelo pomemben element Zakona o medijih (MzK) o predpisanih kvotah evropske, slovenske in neodvisne slovenske produkcije se izigrava in ne dosega že tako smešno nizkega predpisanega zahtevka. Agencija APEK (kot regulator) te kršitve dovoljuje.

RTV SLO je zakonsko zavezana k produkciji 6,5% neodvisne slovenske produkcije, a je po meritvah v letu 2013 ni dosegla niti 2%. Komercialne TV postaje so zavezane k 5% neodvisne slovenske AV produkcije, a tudi tu ne pridemo niti do 2% deleža. Dodatna težava je, da se tuji, odkupljeni formati izdelani (torej poustvarjeni) v Sloveniji, štejejo v kvote domače produkcije, agencija APEK pa jim iz neznanih razlogov gleda skozi prste.

V okviru celotne slovenske neodvisne AV produkcije se letno zavrti cca. 12 mio EUR. Če odštejemo vso nabavo tehnike, najeme prostorov in vzamemo kot izhodišče povprečno slovensko plačo, se lahko s takšno vrečo denarja in ob povprečni bruto plači 1500 EUR na mesec preživlja cca. 650 ljudi. Če v izračunu upoštevamo še vsaj polovični odliv za nabavo tehnike in njenega vzdrževanja ter najemanje poslovnih in drugih prostorov pa le še dobrih 300 ljudi. Približno 1000 ustvarjalcev imamo vpetih včasne ali redne zaposlitve v državnih in privatnih AV medijih. Govorimo torej o 0,6% prebivalstva, ki hira in živetari ob proizvodnji idej, identitete, kulturne obrambe in vizije naroda.

Slab obet.

3. FILM

Glavni financer in producent slovenskega filma je država. Preko SFC letno podpre 3 do 5 celovečernih filmov in še kako koprodukcijo ali dokumentarec. In tu se zgodba konča.

SFC je hermetično zaprta ustanova, kjer se iz državnega denarja zadnjih dvajset let pretežno napaja ozek in nespremenjen krog ljudi. Govorimo o 10 do 20 priimkih, ki so v različnih vlogah stalni klienti SFC-ja. Ta majhnost in stalni ples nespremenjenih obrazov na AV sceni že deloma rojeva incestno AV produkcijo in temu primerno nezmožnost odskoka prek že videnih šablon.

A privilegirana družčina se seveda ne da in na legalne, nelegalne, poštene in nepoštene načine brani svoj izvir davkoplačevalskega denarja. Skoraj praviloma je rezultat delovanja SFC kak drag, a neuspešen film. Včasih se zalomi kaka nizkopračunska uspešnica.

Filmov je seveda generalno premalo. A bistvena napaka, poleg nikakršnega resnega državnega financiranja, ki se na tem področju dogaja, je zaprtost kroga in umanjkanje producenta v pravem pomenu besede. Že dolga leta producenti, ki delujemo na trgu, zagovarjamo »model polne odgovornosti«.

To sicer pomeni, da ob premajhni kritični masi trga v Sloveniji, država še vedno financira film kot tak, a z zadržkom – in z zahtevano garancijo. Na kratko povedano: SFC še vedno razpolaga z vrečo denarja in izbira primerne vsebine. A od ponudb in garancij producentov je odvisno kateri film bo financiran in kateri ne.

AV producent bi moral za pridobitev državnega denarja, z zavarovanjem svojega imetja, državi garantirati gledanost, odmevnost ali strokovne nagrade, svojo glavo, ime in čast postaviti na tnalo giljotine, da bo v primeru uspeha izplaval brez posledic in morda tudi z zaslužkom, v primeru brodoloma filma pa bo bankrotiral.

Takšen je edini motiv in naravno formiranje vodilne vloge AV producenta, ki s svojim znanjem, presojo scenarija in kreiranja primerne avtorske ekipe ter poslovno iznajdljivostjo, v resnici skrbno vodi projekt od začetka do konca kot vrhovni poglavar in edini, ki odgovarja za uspeh ali neuspeh projekta. Temu primerno ima tudi vso izvršno oblast – in na koncu vse pripadajoče avtorske in druge pravice, posledično pa tudi zaslužek ali izgubo.

V takšni konfiguraciji ekipe (in njene hierarhije) bo producent življenjsko zainteresiran:

- da poišče vrhunski scenarij,
- da sestavi vrhunsko avtorsko in izvedbeno ekipo,
- da angažira uspešnega in dobrega režiserja,
- najboljše igralce,
- da se ne troši denarja na neumnostih in nepotrebnostih
- in da je celoten projekt pripeljan do konca v zastavljenih finančnih in časovnih okvirih.

To je pot pozitivne selekcije na vseh segmentih produkcije. Dobri prosperirajo, dobivajo nove in nove projekte, slabi, nezanesljivi, neprepričljivi odpadejo in propadejo. To je naravno stanje, ki vodi v napredek in kvaliteto. Toliko o slovenskem filmu – z normalnim proračunom.

Zelo smotrno pa bi bilo mimo tega segmenta »normalno proračunskega« filma, ki naj v Sloveniji navrže morda 5 do 7 filmov letno, zagnati še segment »nizkopračunskega filma«, ki naj ga vodi SFC z zunanjim partnerjem – torej producentom, ki se vsako leto menja.

Tu bi bilo smotrno za ceno enega »normalno proračunskega« filma producirati 4 do 5 nizkopračunskih filmov.

KABELSKA RETRANSMISIJA, AVTORSKE PRAVICE, PRAVICE PRODUCENTOV

Od pojava kableske retransmisije v poznih 80-ih letih prejšnjega stoletja pa do leta 2001 je bila Slovenija glede pravic piratska država. Kljub temu, da so gledalci in poslušalci plačevali položnice za uporabo usluge, kabelski operaterji niso plačevali pravic TV programom, AV producentom, soavtorjem, avtorjem prispevkov in glasbenim upravičencev v AV in glasbenih delih.

Z vstopanjem v EU je bila Slovenija primorana do neke mere urediti to področje, kar se je zgodilo leta 2001. Nivo plačevanja se je (po dogovorjeni lestvici) vsakoletno dvigoval in naj bi v letu 2011 dosegel dogovorjenih 100% nadomestil.

V letu 2013 imamo 130 mio EUR vplačil na račune kabelskih operaterjev za uslugo kableske retransmisije in poplačilo pravic programov in ustvarjalcev AV in RA vsebin. Od tega je nekajkrat premalo, torej samo 1,8 mio EUR, zbranih na računu kolektivne organizacije Zavod AIPA, hčerinske organizacije Zavoda IPF, ki ga držijo v rokah večje slovenske založbe. Zavod AIPA ima celo istega direktorja kot Zavod IPF, njegovo ime je Gregor Štibernik. AIPA je torej novoustanovljena kolektivna organizacija, ki že nekaj let namesto SAZAS-a, s petkrat manjšo finančno učinkovitostjo, »ščiti« soavtorje AV del oz. producente AV del, ki praviloma vse pravice soavtorjev prenesejo nase. Ustanovili so jo distributerji tujih AV del v RS.

1,3% celotne zbrane mase kableskega denarja torej pripada lastnikom pravic AV del. Da bo mera polna, po treh letih (konec leta 2012) »pridnega« zbiranja je Zavod AIPA prvič razdelil denar, in sicer takole:

- manj kot 5% programov je razdelil po dejanski uporabi
- za 95% programa se ni našlo upravičencev
- velik kos te nerazdeljene, že tako petkrat premajhne pogače, pa je AIPA razdelila med člane, in sicer skozi sklad za »spodbujanje evropske kulturne raznolikosti«.

Razrez tega kolačka spominja na podkupovanje somišljenikov brez analitičnih in pravnih osnov, ki so standard evropske in svetovne prakse.

Največji slovenski AV producenti svojih del seveda nismo zaupali AIPI, saj smo že naprej vedeli, da ne bomo deležni pravične in pravilne obravnave. Naša vizija je vedno bila takšna, da bi iz naslova pravic kableske retransmisije morale črpati 10 do 20 slovenskih neodvisnih producentov, ki bi iz tega denarja izdelovali nove produkcije in pilote in posledično dobivali nove posle, kjer bi bili soavtorji in avtorji prispevkov angažirani kot sodelavci. Poleg tega je bil naš načrt oblikovati cca. 20% promocijski sklad iz katerega bi se letno naredilo nekaj kvalitetnih AV izdelkov preko razpisa.

Žal danes v Sloveniji ni tako, država pa ne reagira, temveč takšno stanje podpira – saj ga je sama skozi Urad za intelektualno lastnino RS v okviru Ministrstva za gospodarstvo tudi ustvarila. Udejanja se napoved, da bo nekaj denarja pač razdeljevanega v nerazumljivih, protizakonitih in sumljivih miloščinah, velika večina sredstev, namenjenih avtorjem in producentom, pa bo, enako pri Zavodu IPF, ki glasbenikom razdeli od 3 mio le 150.000 EUR letno, izpuhtela v:

- stroških obratovanja,
- plačevanju odvetnikov,
- namerno zbitih tarifah kabelskim sistemom.

Profitirajo torej domači kabelski operaterji (Telemach, T2, Siol), profitirajo mali ustvarjalci brez pravic. Lastniki pravic ostajamo na suhem. Posledično ni novih produkcij, razdeljena miloščina pa se v letu 2014 topi v kavah, položnicah, financiranju festivalov, srečanj in posvetov in stroških organizacije, ki je do dovoljenja prišla v sumljivih pravnih okoliščinah svoje ustanovitve in pod pokroviteljstvom Urada za intelektualno lastnino RS, ki je Zavoda AIPA kljub vsem nepravilnostim in proti priporočilom mednarodne WIPO (World intellectual property organisation), izdal stalno trajno (in ne začasno) operativno dovoljenje.

4. ZAKLJUČEK

V Sloveniji bi se moralo ob jasni državni strategiji, zakonskih in podzakonskih ureditvah, delujočih regulatorjih, delovanju inšpekcijskih služb in splošni osveščenosti o pomenu spoštovanja in plačevanja pravic intelektualne lastnine ter ob upoštevanju zakonskih določil Zakona o avtorskih pravicah in Zakona o medijih v neodvisni AV produkciji, letno zavrteti cca. 40 mio EUR – namesto današnjih 12 mio EUR.

URSIL molči. Ministrstvo za gospodarstvo je v konfliktu interesov med uporabniki in lastniki pravic. Ministrstvo za kulturo se občasno le pritožuje nad upadanjem nivoja narodne identitete, kulture, potujčenih medijskih vsebin, padca kvalitete domače produkcije in stalnega zmanjševanja vsote denarja namenjenega kulturi.

Zavod za zaposlovanje se že sooča z brezposelnimi kulturniki in ustvarjalci obrtniško izvedbenega sektorja AV vsebin. Ostali so prisiljeni v opravljanje sramotnih in komercialno usmerjenih tretjerazrednih služb. In vse več nas bo. Namesto da bi predstavljali kreativni pogon države, postajamo njen dodatni balast. Najbolj kreativni in ustvarjalni bežijo v tujino ali svoje usluge in znanje že ponujajo v tujini. Država izgublja prepoznavnost. Samopodobo. Na DDV-ju in dohodninah pa država zaradi katastrofalnih razmer na področju ureditve avtorske in njej sorodnih pravic letno izgublja več kot 3 mio EUR. Je to dopustno? Je to gospodarno?

Happy new year 2014

**Feliz año nuevo
2014**

Bonne année 2014

Alles gutte in neues Jahr 2014

Sretna nova godina 2014

Srečno novo leto 2014

Tomaž Grubar